

De Filippenzenbrief

De christelijke gemeente in Filippi

In Filippi, de districtshoofdstad van Macedonië, is de eerste christengemeente in Europa gesticht. De stad gesticht door en genoemd naar Philippos II van Macedonië en later door de Romeinen veroverd, had een strategische ligging aan de Via Egnatia, de hoofdweg van Rome naar Constantinopel. Tijdens de tweede zendingsreis van Paulus ontstaat daar een christelijke gemeente.

Paulus krijgt een visioen in Troas, waarin hij een Macedonische man ziet die roept *“Kom over naar Macedonië en help ons”* (Hand. 16:9). Paulus zal dit visioen besproken hebben met zijn medewerkers en samen maken zij eruit op dat dat de Heere hen roept om het Evangelie in Macedonië te gaan verkondigen. Ze reizen meteen af. Lukas beschrijft dan hoe de verhoogde Christus Jezus Zich een gemeente vormt in Filippi. God opent het hart van Lydia en de cipier komt tot het geloof. Meteen worden zij (en hun ‘huis’) gedoopt.

Waarschijnlijk woonden in Filippi maar weinig Joden. Hun gebedsplaats was aan de rivier (Hand. 16:13). Het is niet zeker of er een synagoge was.

Paulus en de zijnen zijn slechts kort in Filippi gebleven. Timotheüs en Erastus hebben later (Hand. 19:22) daar de werkzaamheden voortgezet. Tijdens zijn derde zendingsreis heeft Paulus de gemeente van Filippi nog tweemaal bezocht (Hand. 20:1 e.v.), op de heen- en terugweg naar Korinthe.

Als de apostel in zijn brief (3:20) schrijft: *“Ons burgerschap (“politeuma” = domicilie) is in de hemelen*”, herinnert hij aan een zaak, die burgers van Filippi zeer bekend was. Ingeschreven staan als burgers van het hemelrijk, hoewel elders (op aarde) woonachtig. Filippi's burgers immers konden er zich op laten voorstaan burgers van het Romeinse Rijk te zijn. Filippi was een Romeinse kolonie geworden, toen door de Romeinse keizer in 42 v. C. in de slag bij Filippi door Octavianus en Antonius de keizerheerschappij was bevestigd. Romeinse soldaten, oudgedienden uit het leger hadden daarna Filippi als woonplaats toegewezen gekregen. De stad werd verheven tot *“colonia”*, kolonie (16:12). In één woord een stad met hoge rechten. Filippi bezat het zogenaamde *lus Italicum*, d.w.z., dat de burgers van die stad soortgelijke rechten hadden als de bewoners van Italië, o.a. vrijdom van grondbelasting, die in het algemeen in de overwonnen gebieden aan Rome moest worden afgedragen.

Een gevangenschapsbrief

Als Paulus zijn brief aan Filippi's gemeente schrijft, zit hij in de gevangenis. De Filippenzen brief is dan ook een zogenaamde gevangenschapsbrief (1:7, 13 e.v.). Paulus' leven is in gevaar (1:20).

Vanuit welke gevangenis de brief geschreven is, is echter niet helder. In 4:22 schrijft hij over *“het huis van de keizer”* en in 1:13 over het *“gerechtsgebouw”* (praetorium), waardoor aan Rome is gedacht. Toch is dat niet waarschijnlijk. In de brief zelf schrijft Paulus immers over een zekere Epafroditus, een jonge man, die hem vanuit Filippi in zijn gevangenis bezocht en hem *“goede gaven”* uit naam van Filippi's gemeente ter hand heeft gesteld. Als deze jongen bij Paulus is, wordt hij ziek. Men hoort dat in Filippi. Hij herstelt echter gelukkig ook weer spoedig. En dan schrijft Paulus zijn brief, waarin hij de gemeente op de hoogte brengt van het gebeurde en over zijn eigen (geestelijke) toestand: *“Want het leven is voor mij Christus en het sterven is voor mij winst”* (1:21). Het liefste zou hij sterven (dat is volledig met Christus zijn), maar *“in het vlees te blijven is noodzakelijker voor u”* (1:24).

Dat het gerucht van Epafroditus' ziekte kennelijk vrij snel de gemeente van Filippi ter ore komt (2:26 e.v.), veronderstelt een niet te grote afstand tussen waar Paulus gevangen zit en Filippi. De afstand Rome - Filippi is echter zo'n 1200 kilometer. En die 1200 kilometer moesten vooral

ook te voet worden afgelegd. Via de Via Appia van Rome naar Brindisi, overvaren en dan via de Via Egnatia die liep van Dyrrachium (Albanië) naar Byzantium (Constantinopel, Istanbul). Voor een jongeman die net ziek geweest is zoals Epafroditus, lijkt dat toch wat ver. Daar komt bij, dat Paulus “spoedig” naar Filippi denkt te zullen komen, ook al vreest hij soms voor zijn leven (2:24). Verder lezen we in Rom. 15:24 en 28 wel van Paulus’ plannen naar Spanje te gaan, maar niet dat hij snel naar Filippi wil.

Daarom zoeken andere exegeten naar een plaats waar Paulus gevangen zat in de buurt van Filippi. Die plaats is dan Efeze. Ook daar heeft de apostel immers gevangengezeten. Ook daar heeft hij eens voor zijn leven gevreesd (vgl. 1 Kor. 15:32; 2 Kor. 1: 8 e.v.). Weer anderen noemen Caesarea als plaats van schrijven, waar Paulus van 57 tot 59 gevangen was. Voor deze plaats gelden echter dezelfde bezwaren als voor Rome. De afstand is fors.

Efeze zou mogelijk zijn, omdat een “praetorium” een hoofdkwartier en keizerlijk verblijf buiten Rome is. Het woord kan ook gebruikt worden voor een stadhouderspaleis (vgl. Mar 15:16 = rechthuis). Die van “het huis van de keizer zijn”, zijn keizerlijke slaven of vrijgelaten dienaren van de keizer, die men ook in de bestuurscentra van het grote Romeinse Rijk vond

Als Efeze de plaats is waarvandaan Paulus schreef, heeft hij ook zijn voornemen om spoedig naar de gemeente te komen (2:24) kunnen uitvoeren. Op zijn derde zendingsreis is Paulus vanuit Korinthe gegaan via Filippi. De brief aan Filippi zou dan ongeveer in dezelfde tijd als die aan Efeze en Kolosse geschreven zijn, dat is in 53 of 54.

De inhoud van de brief

Paulus heeft met deze eerste christengemeente in Europa een goede, hartelijke verhouding gehad. Dat blijkt uit alles. In het algemeen wilde hij de gemeenten niet lastigvallen en ontving hij het liefst niets van hen (1 Kor. 9:8 e.v.; 1 Thes. 2:9). Maar van Filippi's gemeente weet hij, dat hun gaven voortkomen uit een oprechte liefde voor het Evangelie en dienaren daarvan. Hij waardeert die gaven dus als een rente op de creditzijde van hun rekening van uitgaaf en ontvangst (4:15 e.v.). Hartelijk bedankt Paulus daarom Filippi. Hij is blij met het geloof in de gemeente.

Dat woord blijdschap (zelfs in het aangezicht van de dood) is een kenmerkend woord voor de Filippenzenbrief. Paulus weet zich geborgen in leven en sterven. Zijn hoop ligt vast. Zo spreekt hij in het eerste hoofdstuk. Zal hij Christus' wederkomst tijdens zijn leven niet meer meemaken? (vgl. Fil. 1:23 met 1 Thess. 4:17).

Vanaf 1:27 tot 2:18 wekt de apostel de gemeente op tot *standvastigheid*, *eensgezindheid* en *oetmoed*.

Een heel bekend gedeelte uit de brief is de zogenaamde Christologische hymne (2:5-11), het centrum van de brief, waarschijnlijk al vroeg in de eerste christengemeente als hymne gebruikt. Let vooral op de verzen 6, 7 en 8 op de Naam (Kurios). Een Naam boven alle naam, die Christus in de weg van Zijn vernedering en verhoging verkreeg. Opvallend is, dat deze hymne staat in het kader van het vermaan van hoofdstuk 1:27 e.v. (“*wandel het Evangelie van Christus waardig*”) en van hoofdstuk 2:5 (“*Laat daarom die gezindheid in u zijn die ook in Christus Jezus was...*”).

Hoofdstuk 2 besluit met de aankondiging van de zending van Timotheüs en Epafroditus.

In hoofdstuk 3 waarschuwt Paulus tegen dwaalleraars, slechte arbeiders (3:2,3), wellicht Joden of Joden-christenen, die de besnijdenis beklemtoonden en perfectionisme leerden (wetsgehoorzaamheid?) (vgl. 3:19). Met het voorbeeld van zijn eigen levensgang, namelijk hoe hij zelf het “vleselijk” roemen op wettische volmaaktheid voor drek heeft leren achten (3:7 e.v.),

roept Paulus de gemeente op om alles in te ruilen voor de triomf van de genade in Christus Jezus. De volmaaktheid ligt boven, in de hemelse Christus, in de opstanding tot heerlijkheid (3:12,20). De brief eindigt met een aantal opwekkingen (4:1 e.v.) blij te zijn in de verwachting van Christus; dat is de toonzetting van de gehele brief. Euodia en Syntyche moeten eensgezind zijn (4:2). Tenslotte bedankt Paulus voor de goede gaven en groet de gemeente in de Heere.

Let er ook op, dat Paulus zijn brief in 1:1 e.v. adresseert aan de heiligen in Christus Jezus, die te Filippi zijn. Daarmee doelt hij niet op een select groepje gemeente leden, maar op "allen". Zij zijn heilig in Christus Jezus. De adressering bevat ook "met de opzieners en diakenen". Deze laatsten zijn kennelijk de leiders van de gemeente, die verantwoordelijk zijn voor de gang van zaken. De figuren van ouderling en diaken zijn dus niet pas later pas opgekomen, toen de gloed van het eerste liefdeleven van de gemeente met zijn vele charismatische bedieningen weggeëbd was, zoals nogal eens werd en wordt beweerd. Ook bij een latere datering (61,62) blijft dit punt staan.

Voor ons 'heiligen in Jezus Christus' geldt ook vandaag de oproep: "Dank!". Dank voor de Hervormde gemeente van Vreeswijk-Nieuwegein en dank voor allen!

En bid voor allen!

Bid dat wij zullen groeien in de liefde tot God en de liefde tot elk ander.

Anders gezegd:

Bid dat uw liefde nog steeds overvloediger wordt in kennis en alle fijngevoeligheid, opdat u kunt onderscheiden wat wezenlijk is, opdat u oprecht bent en zonder aanstoot te geven tot de dag van Christus, vervuld met vruchten van gerechtigheid, die door Jezus Christus zijn, tot heerlijkheid en lof van God. (HSV)

Bid dat uw liefde blijft groeien door inzicht en fijnzinnigheid, zodat u kunt onderscheiden waar het op aankomt. Dan zult u op de dag van Christus zuiver en onberispelijk zijn, vol van de vruchten van de gerechtigheid, die u dankt aan Jezus Christus, tot lof en eer van God. (NBV)

Bid dat uw liefde nog meer en meer overvloedig mag worden in kennis en alle fijngevoeligheid, zodat ge kunt toetsen welke dingen verschil uitmaken, opdat ge glashelder en zonder aanstoot zijt op de dag van Christus, vervuld van de vrucht van de rechtvaardiging door Jezus Christus, tot glorie en lof van God. (Naarden)

Bewerking GJG van C. den Boer, *Op verkenning in het Nieuwe Testament*, Amsterdam: Ton Bolland, 1983.